

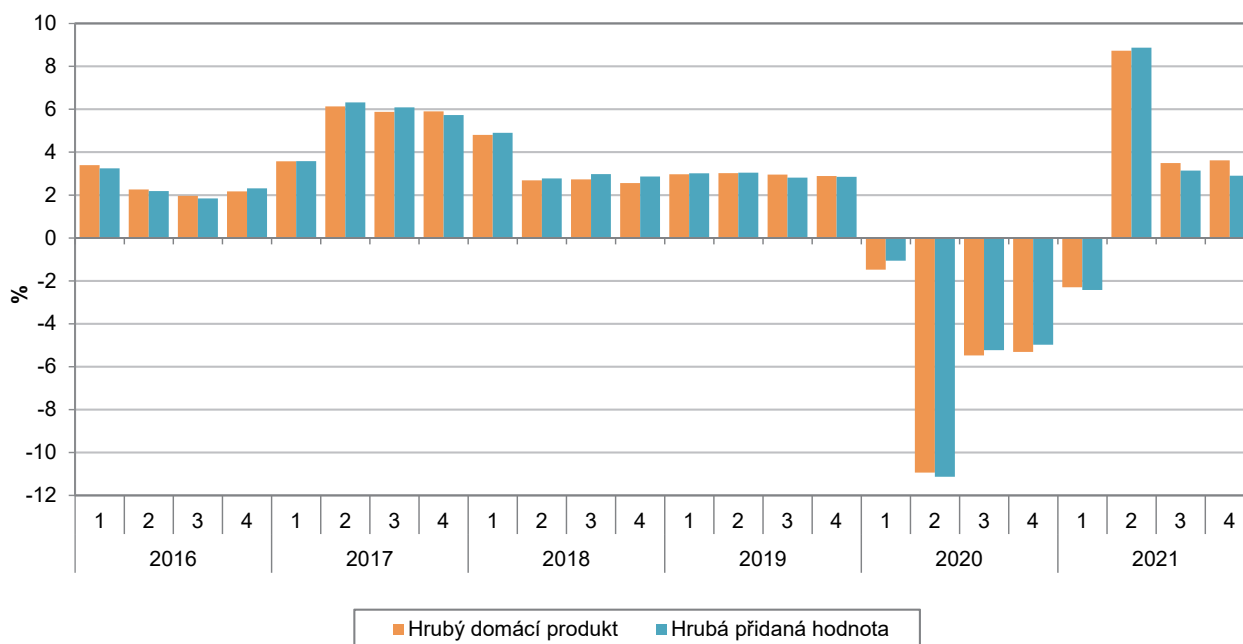
3. Analytická část

3.1 Úvod

Intenci podniku provádět inovační činnosti ovlivňuje řada faktorů, jako jsou velikost, vlastnictví či ekonomická činnost podniku. Významnou roli hrají i makroekonomické faktory, mezi které lze zařadit stav ekonomiky ovlivněný hospodářskými cykly a nepredikovatelnými skutečnostmi jako jsou různé krize, pohromy a restrikce negativně ovlivňující volný obchod. Plánování inovačních činností a jejich financování není realizováno v krátkodobém horizontu z roku na rok, ale podniky plánují své činnosti v oblasti výzkumu, vývoje a inovací obvykle ve střednědobém, či u velkých podniků i v dlouhodobém měřítku. Případné nepredikovatelné skutečnosti se tak odráží v inovačních činnostech až se zpožděním.

Z makroekonomického pohledu se firmám v Česku až do roku 2019 dařilo velmi dobře. Rok 2020 přinesl zvrat v podobě turbulencí spojených s nástupem COVID19. Zejména restrikce v podnikání velmi negativně ovlivnily jak odvětví výroby, tak i služeb. Celkově pak přispěly k reálnému meziročnímu poklesu hrubého domácího produktu (HDP) o 5,8 procenta. Vůbec nejhorší bylo pro firmy 2. čtvrtletí roku 2020, kdy došlo k uzavření téměř většiny obchodů a provozoven. V tomto čtvrtletí HDP meziročně reálně poklesl o 10,9 %. Po zbývajícím čtvrtletí roku 2020 byl meziroční růst HDP již pouze záporný a do kladných hodnot se vrátil až v roce 2021.

Graf 1 Hrubý domácí produkt a hrubá přidaná hodnota (meziroční reálná změna, sezónně očištěno)

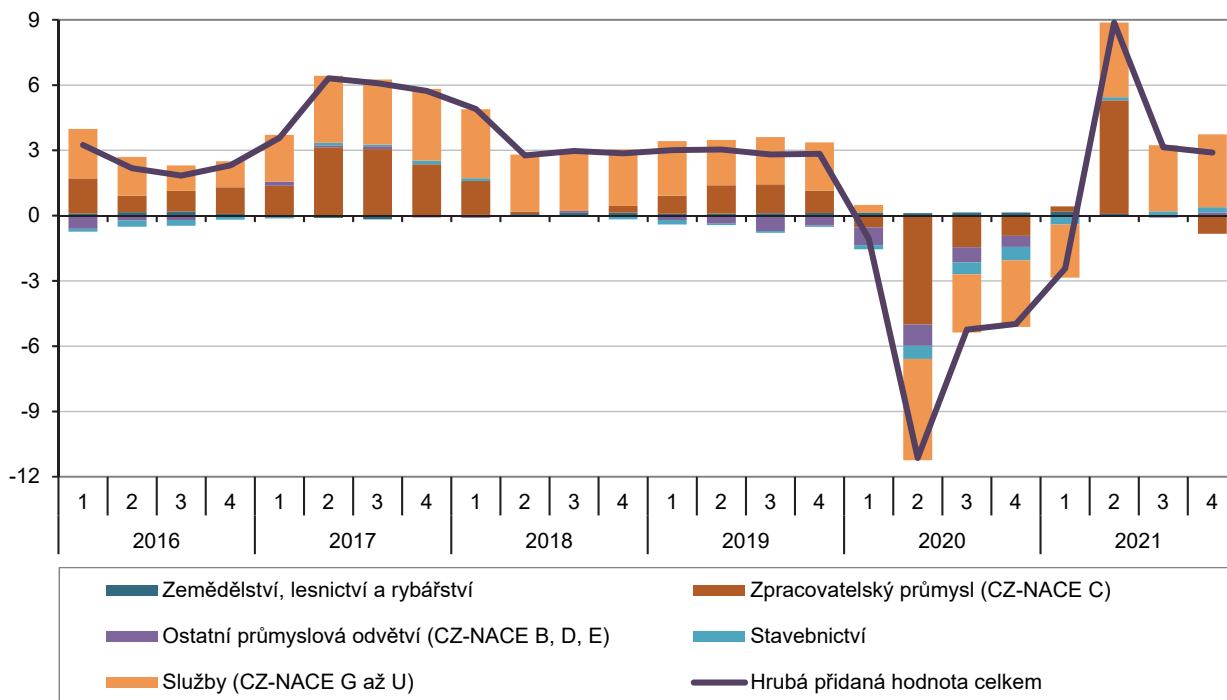
Zdroj: ČSÚ, Statistika národních účtů

Reálná změna hrubé přidané hodnoty (HPH) v období 2016 až 2021 de facto kopírovala hodnoty HDP. V případě 2. čtvrtletí roku 2020 hrubá přidaná hodnota meziročně poklesla o 11,1 %. Na tomto poklesu se nejvíce podílel zpracovatelský průmysl (pokles o rovných 5 %) a odvětví služeb (pokles o 4,7 %). U zbývajících odvětví průmyslu to bylo pouze o jedno procento. Příspěvek odvětví služeb k reálné změně hrubé přidané hodnotě zůstal záporný i ve 3. a 4. čtvrtletí roku 2020. Zpracovatelský průmysl se dokázal ve 4. čtvrtletí roku 2020 již přehoupnout do kladných čísel. Blíže viz graf č. 2 na následující straně.

Detailní rozbor stavu ekonomiky Česka v daném období je uveden ve čtvrtletních publikacích ČSÚ *Vývoj ekonomiky České republiky*¹.

¹ <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-4-ctvrtleti-2021>

Graf 2 Příspěvky odvětví k reálné změně hrubé přidané hodnoty (objemové indexy, meziroční příspěvky v p. b., hrubá přidaná hodnota v %)

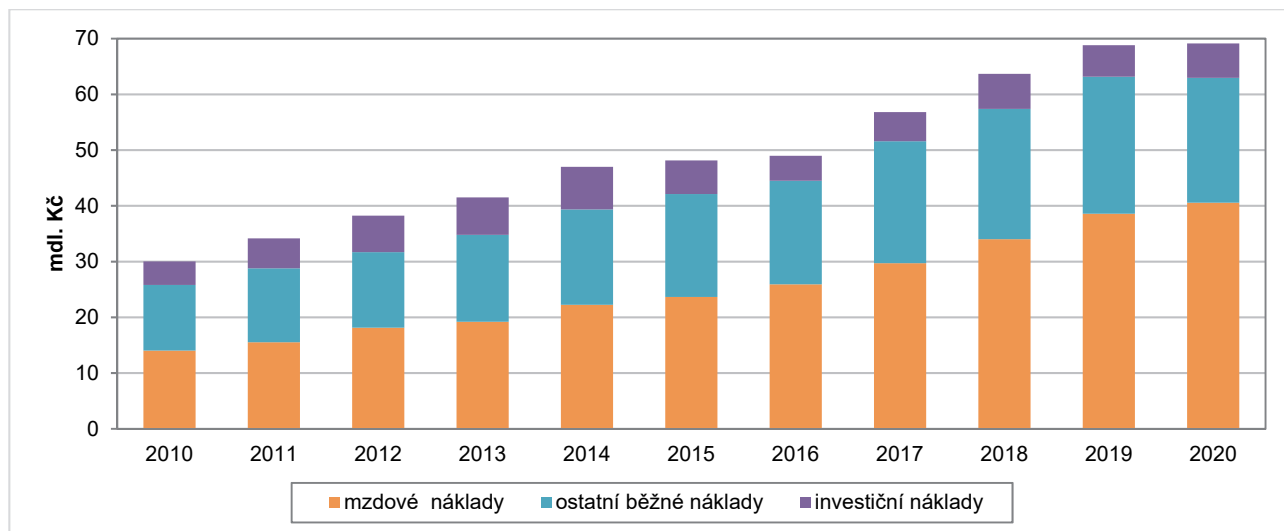

Zdroj: ČSÚ, Vývoj ekonomiky České republiky

Výše uvedené konstatování ohledně HDP a hrubé přidané hodnotě se odráží i na kondici tuzemských firem, kdy ve sledovaných odvětvích poklesly mezi roky 2018 a 2020 celkově tržby podniků s 10 a více zaměstnanými osobami ve sledovaných odvětvích o 2,9 %, v případě inovujících firem pak o 2 %. U neinovujících podniků byl pokles tržeb třikrát vyšší. Naopak průměrný evidenční počet zaměstnaných osob se mezi roky 2018 a 2020 nezměnil. Podrobnější údaje jsou uvedeny v tabulkách 1A a 1B v tabulkové příloze této publikace.

Za klíčový faktor pro inovační činnosti se považuje výzkum a vývoj (VaV), který přináší inovace vyšších řádů. V období 2018 až 2020 pokračovaly investice firem do VaV v růstovém trendu, průměrně o 4 procenta ročně. Od roku 2010 se objem finančních prostředků vynaložených na VaV v podnicích více než zdvojnásobil na 69,1 miliard v roce 2020. Mezi roky 2019 a 2020 zaznamenaly podnikové výdaje na VaV jen nepatrný nárůst.

Graf 3 Výdaje podniků na výzkum a vývoj podle typu nákladů v Česku (mld. Kč); 2010–2020

Zdroj: ČSÚ, Roční zjišťování o výzkumu a vývoji

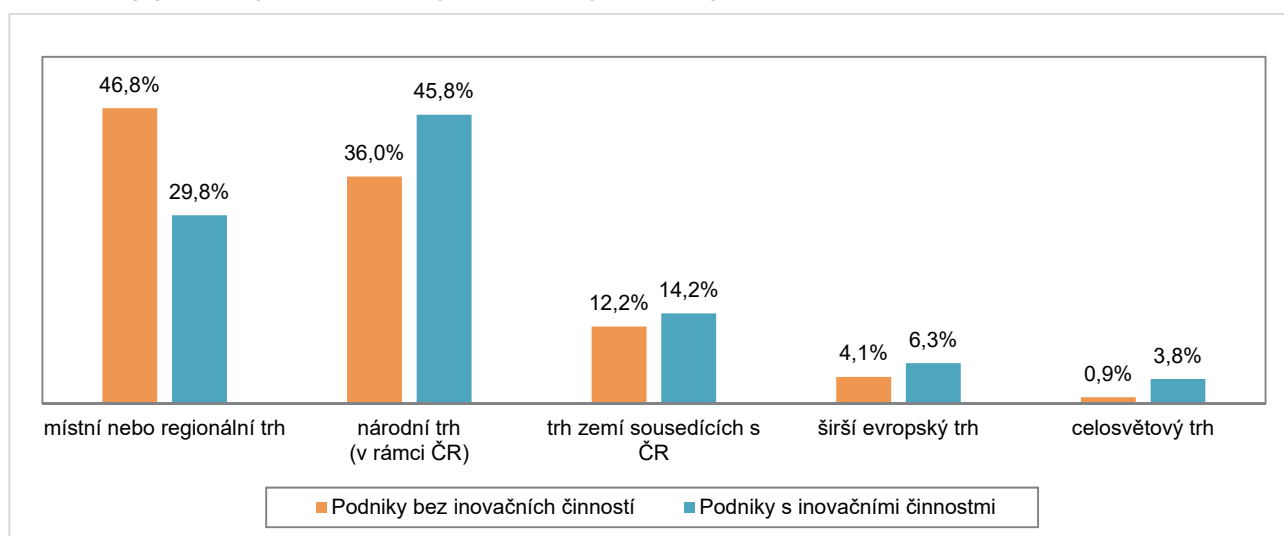

Běžné náklady na VaV tvoří dlouhodobě okolo 90 % celkových výdajů na VaV podniků, zbytek připadá na investiční náklady. Detailní údaje o finančních a lidských zdrojích ve výzkumu a vývoji v Česku v roce 2020 naleznete v publikaci *Ukazatele výzkumu a vývoje za rok 2020*².

Firmu při inovačních činnostech ovlivňuje, kromě její velikosti a odvětví, i to, na jak geograficky velkém trhu působí, zda je součástí podnikové skupiny a jakou má míru samostatnosti při rozhodování o tom, jaké produkty, jakým zákazníkům a za jakých podmínek bude nabízet.

Dle podílu tržeb byl pro podniky s inovačními činnostmi nejvýznamnější národní trh na úrovni ČR. Tuto skutečnost uvedla téměř polovina podniků s 10 a více zaměstnanými osobami ve sledovaných odvětvích. Pro podniky bez inovačních aktivit to byl místní nebo regionální trh v rámci ČR. V případě užšího evropského trhu, kam spadají sousední státy Německo, Polsko, Rakousko a Slovensko, tak i širšího evropského trhu a trhu celosvětového, v podílu tržeb na jejich celkových tržbách, byly tyto trhy důležitější pro podniky s inovačními aktivitami než pro podniky bez nich.³

GRAF 4 Nejvýznamnější trh pro inovující a neinovující podniky v Česku (v %); 2018–2020

Zdroj: ČSÚ, Šetření o inovačních aktivitách podniků

Poměrně výrazné rozdíly z pohledu jejich geografického působení nalezneme mezi podniky z hlediska jejich vlastnictví či velikosti. Tato skutečnost je dokumentovaná na výše uvedeném grafu č. 5 za inovující podniky ve zpracovatelském průmyslu. Podrobnější údaje naleznete v tabulkách 3A až 4B v tabulkové příloze.

Překvapením zajisté nebude zjištění, že inovující domácí podniky ve zpracovatelském průmyslu se výrazně více orientují na domácí trh než firmy pod zahraniční kontrolou.

Pro velké podniky s inovačními činnostmi ve zpracovatelském průmyslu byl v období 2018 až 2020 nejvýznamnějším geografickým trhem evropský trh. Více než polovina z nich (57 %) uvedla, že na něm uplatnila nejvýznamnější část své produkce z hlediska tržeb. Více než třetina velkých podniků takto označila užší evropský trh našich sousedů a necelá čtvrtina širší evropský trh. Celkem 12 % velkých podniků s inovačními činnostmi působícími ve zpracovatelském průmyslu realizovalo nejvyšší část svých tržeb na celosvětovém trhu. I v rámci sledovaných odvětví zpracovatelského průmyslu lze vypočítat výrazné rozdíly podle trhu, na který jsou podniky v těchto odvětvích primárně zaměřeny. Např. 44 % inovujících podniků z automobilového průmyslu uvedlo, jako svůj nejvýznamnější trh, sousední státy ČR. V případě výroby ostatních dopravních prostředků, kam spadají firmy z leteckého nebo železničního průmyslu, a farmaceutického průmyslu hraje významnější roli širší evropský a celosvětový trh.

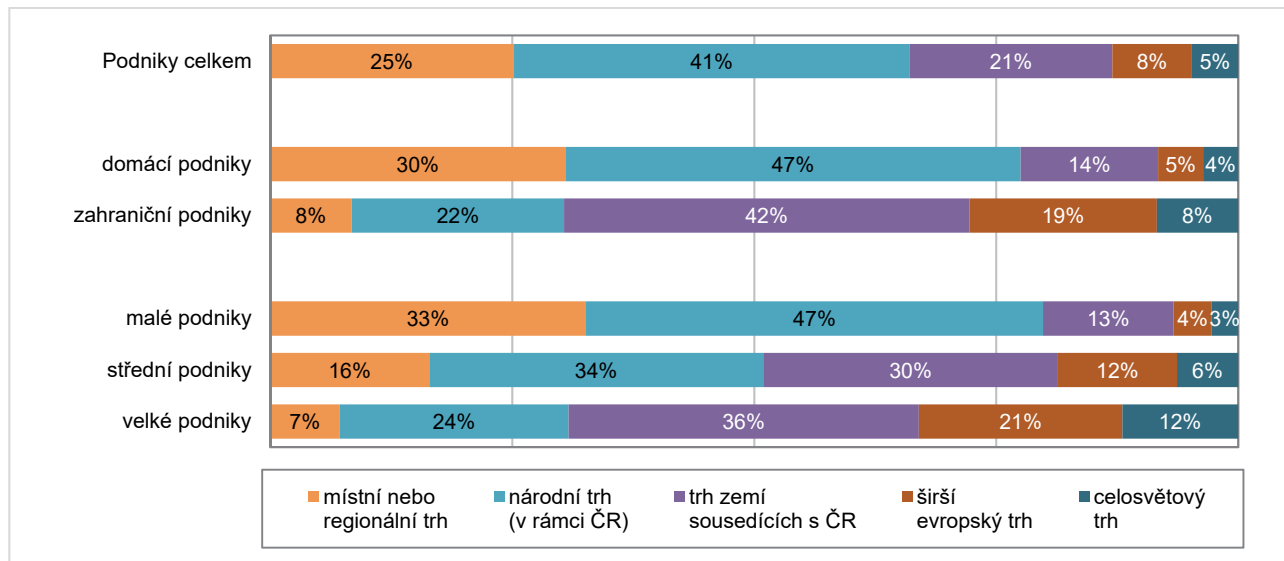
Velké podniky ve zpracovatelském průmyslu, které neprováděly inovační činnosti, byly výrazně více orientovány na užší evropský trh (uvedlo 55 %) než podniky s inovačními aktivitami. Významnou roli zde může

² <https://www.czso.cz/csu/czso/ukazatele-vyzkumu-a-vyvoje-2020>

³ Blíže viz tabulky 3A/B a 4A/B v tabulkové příloze.

hrát náš největší obchodní partner Německo a často realizovaná zakázková výroba polotovárů bez nutnosti inovačních činností. V případě firem bez inovačních aktivit, které jsou pod zahraniční kontrolou, polovina z nich uvedla, že je pro ně nejvýznamnější trh zemí sousedících s naším státem.

GRAF 5 Nejvýznamnější trh pro inovující podniky ve zpracovatelském průmyslu (v %)*; 2018–2020

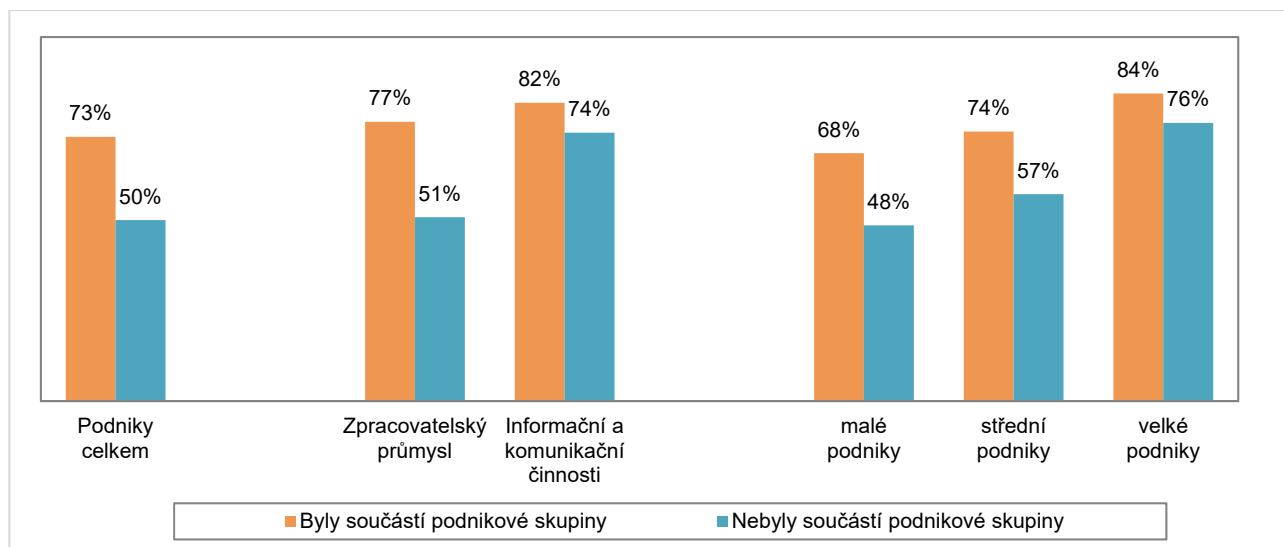
*Podíl podniků v dané skupině, které uvedly, že daný trh je pro ně nejvýznamnější z hlediska výše tržeb, na inovujících podnicích celkem v dané skupině.

Zdroj: ČSÚ, Šetření o inovačních aktivitách podniků

Z celkového počtu 23,9 tis. podniků ve sledovaných odvětvích jich byla v roce 2020 necelá třetina (7,5 tis.) součástí **skupiny podniků**. Mezi podniky, které jsou součástí podnikové skupiny, je vyšší podíl těch, které inovují své produkty nebo procesy. V období 2018 až 2020 se mezi nimi nacházelo 73 % inovujících podniků. Oproti tomu, mezi podniky, které do žádné skupiny nepatřily, se nacházelo 50 % inovujících. Platí to pro všechny velikostní kategorie podniků. Nejvyšší rozdíl v podílu inovujících podniků je v případě malých podniků, kdy malé podniky, které byly součástí podnikové skupiny, inovovaly o rovných 20 procentních bodů více než ty, které nepatřily do žádné podnikové skupiny.

V případě podnikové skupiny rozhoduje i země ústředí podnikové skupiny. Například podniky, které mají své ústředí v Česku, inovují více (73 % podniků) než podniky s ústředím v Německu (68 %). Podniky s ústředím ve Spojených státech naopak inovují ještě více (82 %) než ty české.

GRAF 6 Podíl inovujících podniků podle toho, zda byly součástí podnikové skupiny (v %); 2020

Zdroj: ČSÚ, Šetření o inovačních aktivitách podniků

